

Derleyenler
ESRA AKGEMCİ - KÂZIM ATEŞ
Dünyanın Ters Köşesi

İletişim Yayınları 2951 • Araştırma-Inceleme Dizisi 478

ISBN-13: 978-975-05-3008-1

© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2020, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

KAPAK Suat Aysu

KAPAKTAKI ÇİZİM Joaquín Torres García, “Ámerica Invertida” (Makus Amerika), 1943

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CİLT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Derleyenler
ESRA AKGEMCİ - KÂZIM ATEŞ

Dünyanın Ters Köşesi

Latin Amerika: Tarih, Toplum, Kültür

Yazarlar

ESRA AKGEMCİ • KARABEKİR AKKOYUNLU
KAVEL ALPASLAN • MERT ARSLANALP
KÂZIM ATEŞ • SERDAL BAHÇE • DİLAN BOZGAN
GÜNEŞ DAŞLI • ELİF TUĞBA DOĞAN • FIRAT DURUŞAN
ERTAN EROL • ESRA ÇEVİKER GÜRAKAR • TOLGA GÜRAKAR
ÖZGE KEMAHLIOĞLU • CELAL ORAL ÖZDEMİR
İLHAN ÖZGEN • BARIŞ ÖZKUL • GÖZDE SOMEL
AYLİN TOPAL • NEJAT ULUSAY
MARIA L. URBINA • SİBEL UTAR
OYA YEĞEN • METİN YEĞİN

*Deniz'e ve Öykü'ye,
Gerçekteki büyüü yitirmemeleri dileğiyle...*
(KA)

*Aysel'e ve Mahmut'a,
Birlikte yürüdüğümüz yollara...*
(EA)

İÇİNDEKİLER

<i>LATİN AMERİKA TARİHİNDE ÖNEMLİ DÖNÜM NOKTALARI</i>	19
GİRİŞ <i>ESRA AKGEMCİ - KÂZIM ATEŞ</i>	23
BİRİNCİ KISIM <i>Sömürgecilikten Küreselleşmeye</i>	33
BİRİNCİ BÖLÜM LATİN AMERİKA'DA SÖMÜRGEÇİLİK VE MİRASI <i>GÖZDE SOMEL</i>	35
Giriş	35
Sömürgeciliğin başlangıcı	36
Sömürge ekonomisi ve emek sömürüsü	38
□ Sömürgeci şiddetin ortasında “vicdanlı” bir rahip: Bartolomé de Las Casas.....	39
Sömürgelerde devlet ve toplum	43
Bağımsızlık süreci	46
□ Latin Amerika bağımsızlık sürecinin iki lideri: Simón Bolívar ve José de San Martín.....	48
Sömürge sonrası Latin Amerika toplumları	48

İKİNCİ BÖLÜM

MONROE DOKTRİNİ'NİN İZİNDE: LATİN AMERİKA'DA ABD MÜDAHALECİLİĞİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

ESRA AKGEMCİ.....	53
Giriş	53
Monroe Doktrini: Anlamı, uygulanması ve gelişimi	54
□ Pan-Amerikancılık.....	54
Birinci Dünya Savaşı'ndan Soğuk Savaş'a:	
Monroe ve komşuları	57
“Komünizm tehdidi” altında: Monroe ve ötesi	59
□ Guatemala'nın “On Yıllık Bahar”ı: 1944 Devrimi'nden 1954 Darbesi'ne.....	60
□ Trujillo ve Teke Şenliği.....	61
□ Akbaba Operasyonu (<i>Operation Condor</i>).....	63
□ Sandinista Devrimi.....	64
□ Nikaragua davası.....	65
“Yeni dünya düzeni”, yeni tehditler	65
□ 1989 Panama işgali (<i>Operation Just Cause</i>).....	67
□ 1994 Haiti işgali (<i>Operation Uphold Democracy</i>).....	67
□ Chávez'e darbe girişimi.....	68
Obama'nın Latin Amerika'sı: Monroe Doktrini'nin sonu mu?	68
Trump ve Latin Amerika: Monroe yaşıyor!	70
Sonuç	72

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LATİN AMERİKA'DA BAĞIMLILIKTAN NEOLİBERAL YENİ-KALKINMACILIĞA KRİZ DİNAMİKLERİ

AYLİN TOPAL.....	75
Giriş	75
“Bağımsızlık” ve “serbest” ticaret yılları	75
Büyük Bunalım ve ticaret ilişkilerinin daralması	76
Kalkınma tartışmaları: CEPAL ve Bağımlılık Okulu	77
□ Haya de la Torre - Mariátegui tartışması.....	78
Neoliberalizm, sanayisizleşme, yeni kalkınma arayışları	81
□ Yeni-ekstraktivizm.....	85
Sonuç	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

LATİN AMERİKA'DA NEOLİBERALİZM: BAĞIMLILIĞIN GELİŞMESİ VE GELİŞMENİN BAĞIMLILAŞMASI

SERDAL BAHÇE.....	89
Giriş	89
Neoliberalizmin özgüllüğü	90

Tarihsel arka plan: Latin Amerika'nın iradesi	91
□ İthal ikameci sanayileşme.....	93
Latin Amerika'da neoliberalizmin iktidara gelişleri	94
Latin Amerika'da neoliberalizm: Latin Amerika'nın kaderi	96
□ Washington Konsensüsü.....	97
□ Neoliberalizmin ekonomi performansı.....	99
Sonuç: Latin Amerika'da kadere bir defa daha başkaldıran irade	100

BEŞİNCİ BÖLÜM

LATİN AMERİKA'DA BÖLGESEL ÖRGÜTLER VE BÖLGESELLEŞME

ERTAN EROL	103
Giriş	103
Bölgeselleşme ve entegrasyonun yerel ve bölgesel dinamikleri	103
Latin Amerika'da erken entegrasyon ve "korumacı bölgeselleşme" dönemi	104
Kayıp on yıl ve "açık bölgeselleşmenin" ekonomi politiği	107
Karşı-hegemonik ya da post-liberal bölgeselleşmenin yükselişi ve krizi	110
Sonuç: Açık bölgeselleşmenin konsolidasyonu mu?	113

İKİNCİ KISIM

<i>Rejimler ve Siyasal Çatışmalar</i>	115
--	-----

ALTINCI BÖLÜM

BAĞIMSIZLIKTAN 21. YÜZYILA LATİN AMERİKA'DA ANAYASALAR VE ANAYASA YAPIM SÜREÇLERİ

OYA YEĞEN	117
Giriş	117
Latin Amerika'da anayasacılığın doğuşu	119
□ 1833 Şili Anayasası.....	120
Latin Amerika'da 20. yüzyıldaki anayasal gelişmeler	121
Sosyal anayasacılık	121
□ Meksika Devrimi ve 1917 Anayasası.....	121
Askeri rejimlerin otoriter anayasaları ve demokrasiye geçiş sonrası anayasal değişiklikler	122
1988 Brezilya Anayasası	122
□ Şili 1980 Anayasası.....	123
Yeni anayasacılık	125
□ 1991 Kolombiya Anayasası.....	125
□ Latin Amerika'da anayasal denetim.....	126
Güncel anayasal meseleler	127
Hiper-başkanlık ve başkanın görevden azli	127
Başkanın tekrardan seçilmesine dair sınırlamaların yok oluşu	129
Sonuç ve araştırma önerileri	132

YEDİNCİ BÖLÜM

REJİM DEĞİŞİKLİKLERİ, AKTÖRLER VE DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİNİN HASSASLIĞI: ŞİLİ ÖRNEĞİ

ÖZGE KEMAHLIOĞLU.....	137
Giriş	137
□ Latin Amerika'da bir vaha: Kosta Rika.....	137
Otoriter askerî rejimler	139
<i>Arjantin, 1976-1983</i>	141
<i>Brezilya, 1964-1985</i>	142
<i>Peru, 1968-1975</i>	143
<i>Şili, 1973-1989</i>	144
Siyasal şiddet	145
Genel olarak askerî rejimlere bakış	145
Siyasi rejimler arasında geçiş: Demokratikleşme ve otoriterleşme	146
Demokratikleşme sürecinin bir örnekle incelenmesi: Şili, 1982-2005	148
Son tespitler ve araştırma önerileri	151

SEKİZİNCİ BÖLÜM

TEORİYLE PRATİK ARASINDA LATİN AMERİKA'DA POPÜLİZM

KÂZIM ATEŞ.....	155
Giriş	155
Klasik popülizm	156
□ Maria Eva Duarte de Perón (1919-1952).....	161
Neo-popülizm	161
□ Neoliberal popülizm mi neopopülizm mi?.....	163
Radikal popülizm	165
Sonuç	170

DOKUZUNCU BÖLÜM

UMUDUN VE İSYANIN COĞRAFYASINDA TARİHİ SOKAKTA YAPANLAR: LATİN AMERİKA'DA TOPLUMSAL HAREKETLER

SİBEL UTAR.....	173
Giriş	173
□ Toplumsal hareket nedir?.....	174
Latin Amerika'da toplumsal hareketlerin tarihsel gelişimi	176
Ekvador Yerli Uluslar Konfederasyonu (CONAIE)	179
Topraksız Kır İşçileri Hareketi (MST)	182
Sonuç yerine	184

ONUNCU BÖLÜM

LATİN AMERİKA'DA KENTLEŞME VE YOKSULLARIN KENTSEL SİYASETİ

MERT ARSLANALP.....	187
Giriş	187
□ Katılımcı bütçe.....	189
Oligarşik dönemde modern metropollerin doğuşu	189
Sanayileşen Latin Amerika'da gecekondü siyaseti	191
Neoliberal kentleşmenin çelişkileri ve çatışmaları	195
□ Arjantin İşsizler Hareketi / <i>Piquetero</i> Hareketi.....	198
Sonuç yerine	199

ON BİRİNCİ BÖLÜM

KADINLAR VE DEVRİMDEN KADINLARIN DEVRİMİNE: LATİN AMERİKA'DA KADINLARIN GÜNDEMİ

DİLÂN BOZGAN.....	203
Giriş	203
□ Latin Amerika'dan Abya Yala'ya düşüncenin sömürgeleştirilmesi.....	204
□ Boliviya'da <i>cholalardan cholitalara</i> sömürgeleştirme.....	205
LasTesis: Kadınların müşterek öfkesinin sesi	206
□ Valparaíso (Valpo).....	206
□ <i>Feminicidio</i> - Kadın kırımı.....	206
□ Maço - maçizm.....	207
“Şiddet ahlâkı”ndan türeyen “tecavüzcü maço devlet”	207
□ Juárez: Meksika'nın “kadın cinayeti makinesi”.....	208
“Bizler, yaka yaka bitiremediğin cadıların torunlarıyız!”	209
□ <i>Cosmovisión</i> : Kozmik-görüş.....	210
□ <i>La Victoria</i> : “Zafer” mahallesi.....	212
Tabandan feminizmler: Halk feminizmi	212
“Feminizm herkes içindir”: Arjantin'de kadınların kitlesel kampanyaları ve medyatik feminizm	213
□ Hakikat savaşçıları: Plaza de mayo anneleri ve nineleri.....	214

ÜÇÜNCÜ KISIM

Ülke ve Bölge Dinamikleri	219
--	-----

ON İKİNCİ BÖLÜM

KÜBA DEVRİMİ VE SOSYALİZMİN İNŞASI

GÖZDE SOMEL.....	221
Giriş	221
Devrim öncesi: “Küba'nın özgünlüğü”	222
Sosyalist inşa	226
□ Küba'da siyasi katılım ve seçim mekanizması.....	229

Özel dönemden günümüze Küba'da yaşanan değişimler	230
□ Yeni Küba Anayasası.....	231
□ Küba'da sağlık sistemi.....	234
Sonuç yerine.....	235

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

VENEZUELA'DA POST-NEOLİBERALİZM: BOLİVARCI DEVRİM SÜRECİNİN KAZANIM VE SINIRLILIKLARI

ESRA AKGEMCİ.....	237
Giriş.....	237
“Venezuela istisnası”.....	238
Latin Amerika'da ilk post-neoliberal ayaklanma: <i>El Caracazo</i>	241
“Popülist kopuş”: Chávez'in yükselişi ve Bolivarcı Devrim'in kökenleri.....	242
□ Bolivarcılık.....	243
Chávez dönemi: Bolivarcı Devrim'in inşası.....	244
□ Misyonlar.....	245
□ 21. yüzyıl sosyalizmi.....	246
Maduro dönemi: Derinleşen çelişkiler ve oligarşinin saldırısı.....	248
Sonuç.....	250

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BOLİVYA'DA HAREKETTEN PARTİYE: SOSYALİZME DOĞRU HAREKETİ (MAS)

CELAL ORAL ÖZDEMİR.....	253
Giriş.....	254
Sömürge karşıtı hareketler.....	254
<i>Etno-kültürel talepler</i>	254
□ Katarismo.....	255
<i>İşçi hareketleri</i>	256
<i>ABD karşıtı hareketler</i>	257
□ 1964 Darbesi.....	257
<i>Koka hareketi</i>	257
Neoliberalizm karşıtı isyan.....	258
Morales ve MAS iktidarı.....	260
2009 Anayasası ve Bolivya çokuluslu devleti.....	261
Seçim sandığı ve darbe.....	262
Sonuç.....	265

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

**MEKSİKA'DA DEVLET-TOPLUMSAL SINIFLAR İLİŞKİSİ:
KURUMSAL SİYASETİN ÇÖKÜŞÜ
VE LÓPEZ OBRADOR'UN YÜKSELİŞİ**

AYLİN TOPAL.....	267
Giriş	267
AMLO'nun biyografisi ve parti siyaseti	268
□ #Yosoy132 hareketi.....	269
Devrimden korporatizme	270
Öğrenci hareketleri ve kuzey sermayesi	273
Neoliberal dönemde tarımsal yapılarda dönüşüm ve Zapatista hareketi	275
□ Zapatista hareketi.....	276
...Ve platform siyasetine geçiş	276
Sonuç	277

ON ALTINCI BÖLÜM

**SESSİZ DEVRİMİN GÜRÜLTÜLÜ SONU:
BREZİLYA İŞÇİ PARTİSİ'NİN YÜKSELİŞİ VE DÜŞÜŞÜ**

KARABEKİR AKKOYUNLU.....	281
Gelmeyen devrimin kıvılcımı	281
Lulismo'nun iki ayağı: Reform ve uzlaşmacılık	282
Kriz ve darbe: Sessiz devrimin sonu	286
Çöküşün ardından	288

ON YEDİNCİ BÖLÜM

**PEMBE DALGA SONRASI DÖNEMDE
YENİ LATİN AMERİKA SAĞI**

MARIA L. URBINA.....	291
Giriş	291
Neoliberal Latin Amerika'da Pembe Dalga'ya meydan okumak	293
Latin Amerika siyaseti dönüşürken	296
Son değerlendirmeler ve araştırma soruları	300

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

**FUJİMORİSMO: PERU'DA NEOLİBERAL POPÜLİZM,
OTORİTERLİK VE GÜNÜMÜZE MİRASI**

ESRA ÇEVİKER GÜRAKAR - TOLGA GÜRAKAR.....	303
Giriş	303
Neoliberal politika, popülist strateji ve otoriterliğin bileşimi olarak Fujimorismo	305
<i>Peru'da neoliberal restorasyon: Fujishock ve iktisadi popülizm</i>	306
<i>Autogolpe ve rekabetçi-otoriter rejimin sağdan inşası</i>	309
□ Autogolpe.....	309

Günümüz Peru'sunda Fujimori hayaleti ve anti-Fujimorismo.....	312
<i>Neo-Fujimorismo'nun yükselişi</i>	313
<i>Peru'da Fujimorismo açısından devamlılık mı, değişimin başlangıcı mı?</i>	314

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

KOLOMBİYA VE GEÇİŞ DÖNEMİ ADALETİ: KALICI BİR BARIŞA DOĞRU MU?

GÜNEŞ DAŞLI.....	317
Giriş.....	317
Kolombiya'da iç savaş.....	317
Kolombiya'da barış süreci.....	317
□ Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri (<i>Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia/FARC</i>).....	319
Geçiş dönemi adaleti, hafıza ve hakikat.....	320
Geçiş.....	322
Liberal barış anlayışı.....	323
Özne-odaklı yaklaşım.....	324
Ulusal Tarihsel Hafıza Merkezi.....	325
Kolombiya Hakikat Komisyonu.....	329
□ Hakikat Komisyonu.....	330
Sonuç yerine.....	331

YİRMİNCİ BÖLÜM

YOKSULLUĞA LATİN AMERİKA USULÜ ÇÖZÜM: BREZİLYA VE ARJANTİN ÖRNEKLERİNDE NAKİT TRANSFERİ UYGULAMALARI

FIRAT DURUŞAN.....	335
Giriş: Latin Amerika'da yoksullukla mücadele gündeminin ortaya çıkışı.....	335
Toplumsal yeniden üretim ve Latin Amerika'da refah devleti.....	337
Brezilya ve Arjantin'de nakit transferleri.....	341
□ Bolsa Família.....	343
Sonuç.....	345

YİRMİ BİRİNCİ BÖLÜM

ORTA AMERİKA'DAN KUZEYE GÖÇÜN ARKA PLANI VE GÜNCEL GÖÇ KRİZİ

ELİF TUĞBA DOĞAN.....	349
Giriş.....	349
20. yüzyıldan bugüne Orta Amerika'da göçü tetikleyen unsurlar.....	350
Göçlerin başlangıcı.....	351
Güncel göçlerin nedenleri.....	352
Yoksulluk.....	352
Şiddet.....	352
□ Los Angeles'tan ithal çeteler: M-18 vs MS-13.....	353
Doğal afetler ve iklim değişikliği.....	353
□ Kahve pası ve göç.....	354

Göç koridoru Meksika.....	354
Hedef ülke ABD.....	357
Sonuç.....	358

DÖRDÜNCÜ KISIM

Kültür ve Siyaset	361
--------------------------------	-----

YİRMİ İKİNCİ BÖLÜM

GABRIEL GARCÍA MÁRQUEZ VE KOLOMBİYA TARİHİ

BARIŞ ÖZKUL.....	363
Modern öncesinden moderne Kolombiya.....	364
La Violencia.....	367
Narko-kapitalizm ve <i>Bir Kaçırılma Öyküsü</i>	370
Sonuç.....	371

YİRMİ ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

LATİN AMERİKA'DA SİNEMA VE SİYASET

NEJAT ULUSAY.....	373
Yeni Latin Amerika Sineması.....	374
Devrimin sineması.....	376
Cinema Novo (Yeni Sinema).....	377
“Allende sineması” ve <i>Şili Savaşı</i>	379
Peronizm, <i>Fırınların Saati</i> ve “Üçüncü Sinema”.....	382
Ve sonrası... ..	386

YİRMİ DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

LATİN AMERİKA’NIN ORTAK KÜLTÜR MİRASI VE KÜBA’NIN DEVRİMCİ MÜZİĞİ

KAVEL ALPASLAN.....	391
Ortak Latin Amerika kültürü üzerine.....	391
□ Kandomble.....	393
Belde silah, elde gitar.....	394
□ Casa de Las Américas.....	394
□ <i>Fusil Contra Fusil</i> (Tüfeğe karşı tüfek).....	395
□ <i>El Necio</i> sözleri [Şarkının bulunduğu albüm: Silvio, 1992].....	397
Sonuç yerine.....	399

YİRMİ BEŞİNCİ BÖLÜM

LATİN AMERİKA’DA FUTBOL: BİR OYUNDAN FAZLASI

İLHAN ÖZGEN.....	401
<i>La Garra Charrua</i>	402
<i>La Nuestra</i>	403
□ Hollandalı.....	405
<i>Ginga</i>	405
□ Jorge Ben.....	409

Rütbeli katiller.....	409
□ Futbol savaşı.....	411
Corinthians demokrasisi.....	410
No!.....	412
Kirli zafer.....	413
Rütbesiz katiller.....	415
Sorular, sorunlar.....	416

YİRMİ ALTINCI BÖLÜM

LATİN AMERİKA'DA SİYASAL KÜLTÜR VE DİN ÜZERİNE İZLENİMLER

<i>METİN YEĞİN</i>	419
<i>Pachamama</i> 'yı savunmak.....	421
“Öteki” din: Kurtuluş Teolojisi.....	422
Kurtuluş Teolojisi ve Topraksızlar.....	423
Yerlilerin öğrettiği.....	425
Sömürgecilik döneminde isyancı din adamları.....	426
El Salvadorlu bir monsenyör.....	427
Yükselen evanjelizm.....	428
Direnen değerler.....	429
<i>SÖZLÜK</i>	431
<i>YAZARLAR</i>	439
<i>DİZİN</i>	445

Latin Amerika siyasî haritası.

LATİN AMERİKA TARİHİNDE ÖNEMLİ DÖNÜM NOKTALARI

Pre-hispanik Dönem

MÖ 7000-5200	Orta Amerika'da yerleşik yaşama geçiş ve tarımcılık
MÖ 1800-MS 150	Preklasik evre: Orta Amerika'da Olmek ve Maya gibi klasik uygarlıkların çekirdekleri olan yerleşim bölgelerinin kurulması
MÖ 1200-400	Orta Amerika'da Olmek uygarlığı dönemi
MÖ 800-600	Orta Amerika'da klasik Maya uygarlığının doğuşu
MÖ 900-200	İnkaların selefi olarak bilinen Chávin uygarlığı dönemi
750-800	Maya uygarlığının çöküş dönemi
900-1500	Maya uygarlığının Post-klasik dönemi
1345	Bugünkü Meksika'da Aztek uygarlığının doğuşu
1438	Bugünkü Peru, Bolivya ve Ekvador sınırlarında İnka uygarlığının doğuşu

Sömürgecilik Dönemi (16. yüzyılın başlarından 19. yüzyılın başlarına)

1492	Kristof Kolomb'un Amerika'yı fethi (<i>Conquista</i>)
1494	Tordesillas Antlaşması'yla Papa'nın Yeni Dünya'yı İspanyol ve Portekizliler arasında paylaşmasını
1500	Portekizlilerin Brezilya'ya, bugünkü Salvador da Bahia şehrine ayak basmaları
1519	Maya bölgesinin İspanyollar tarafından fethedilmesi ve yıkılması
1521	Aztek hanedanının Cortés tarafından ortadan kaldırılması
1533	Pizarro'nun İnkaların başkenti Cuzco'yu ele geçirmesi ve İnka uygarlığına son vermesi
1542	İspanya Krallığı'nın, Las Casas'ın önerileri doğrultusunda "Yerlilerin İyi Muamele Görmesi ve Korunması için Yerliler Hakkında Yeni Yasa"yı yürürlüğe koyması

Bağımsızlık Mücadelesi Süreci (1810'lardan 1820'lere)

1791-1804	Haiti Devrimi
1808	Napolyon'un Madrid'i işgaliyle İspanyol Kralına karşı isyanın fitilinin ateşlenmesi
1815	Símon Bolívar'ın "Jamaika Mektubu" ile siyasi birlik hayalini dile getirmesi
1816	Arjantin'in bağımsızlığını ilanı

1819	Símon Bolívar'ın Büyük Kolombiya Cumhuriyeti'ni kurması
1821	Peru, Nikaragua, Honduras, Guatemala, El Salvador ve Kosta Rika'nın bağımsızlığını ilanı
1822	Brezilya'nın bağımsızlığını ilanı
1825	Bolivya ve Uruguay'ın bağımsızlığını ilanı
1831	Büyük Kolombiya Cumhuriyeti'nin dağılması

Caudillo Çağı (19. yüzyıl boyunca)

1823	Monroe Doktrini
1846-1848	Meksika-ABD Savaşı
1864-1870	Paraguay ile Arjantin-Brezilya-Uruguay arasında Üçlü İttifak Savaşı
1868-1878	Küba'da On Yıl Savaşı
1879-1884	Şili ile Bolivya-Peru arasında Pasifik Savaşı
1881-1893,	
1904-1914	Panama Kanalı'nın inşası
1888	Brezilya'da köleliğin kaldırılması
1898	İspanyol-Amerikan Savaşı
1898-1934	"Muz Savaşları": ABD'nin Latin Amerika'ya sert askerî müdahaleleri
1902	Küba'nın bağımsızlığı
1903	ABD'nin dayatmasıyla Küba Anayasası'na Platt Yasası'nın eklenmesi
1904	Theodore Roosevelt'in Monroe Doktrini'ne sonuç bölümü eklemesi
1910-1920	Meksika Devrimi
1919	Emiliano Zapata öldürüldü

Klasik Popülizm - İthal İkameci Sanayileşme (1930'lardan 1960'lara)

1930	Daha sonra Kurumsal Devrimci Parti (<i>Partido Revolucionario Institucional/ PRI</i>) adını alacak olan Ulusal Devrimci Parti (<i>Partido Nacional Revolutionario/PNR</i>) kuruldu
1930	İlk kez düzenlenen Dünya Kupası'nda Uruguay kupanın ilk şampiyonu oldu
1930-1943	Yüz kızartıcı on yıl (<i>década infame</i>)
1930-1964	Brezilya'da Getúlio Vargas iktidarı
1934	Franklin D. Roosevelt'in İyi Komşuluk Politikası
1934-1940	Meksika'da Lázaro Cárdenas iktidarı
1937	Diktatör Rafael Trujillo döneminde Dominik Cumhuriyeti'nde yaşayan 20 binden fazla Haitili katledildi
1937-1945	Brezilya'da <i>Estado Novo</i> dönemi
1940	Havana Sözleşmesi imzalandı
1944	Guatemala Devrimi
1946-1952,	
1952-1955	Arjantin'de Juan Perón iktidarları
1947	Rio Paktı
1948	Jorge Eliécer Gaitán öldürüldü
1948	OAS'ın kurulması
1948	CEPAL'in kurulması

1948-1958	Kolombiya'da <i>La Violencia</i> dönemi
1951	Orta Amerika Devletleri Örgütü (<i>Organización de los Estados Centroamericanos/ODECA</i>) kuruldu
1952	Bolivya Devrimi
1952	Eva Perón'un ölümü

Askerî Darbe ve Diktalar Dönemi (1950'lerin ortalarından 1980'lerin sonlarına)

1954	Guatemala Darbesi
1955	Arjantin Darbesi
1958	<i>Punto Fijo</i> Paktı
1959	Küba Devrimi
1960	Guatemala'da 36 yıl sürecek iç savaşın başlangıcı
1961	Kennedy Doktrini ve Domuzlar Körfezi Çıkarması
1964	Brezilya Darbesi
1965	ABD'nin Dominik Cumhuriyeti'ne müdahalesi ve Johnson Doktrini
1966 ve 1976	Arjantin Darbeleri
1967	Ernesto "Che" Guevara öldürüldü
1967	<i>Yüzyıllık Yalnızlık</i> yayımlandı
1968	Peru Darbesi
1970	Şili'de Salvador Allende devlet başkanı seçildi
1973	Şili Darbesi
1973	Uruguay Darbesi
1973	Juan Perón yeniden devlet başkanı seçildi
1974	Juan Perón öldü. Başkan yardımcısı ve karısı Isabel Perón devlet başkanı oldu.
1976	Arjantin Darbesi
1979	Nikaragua'da Sandinista Devrimi
1982	Falkland Savaşı
1983	ABD'nin Grenada'yı İşgali

Kayıp On Yıl (1980'ler)

1982	Latin Amerika Borç Krizi
1984	Brezilya'da Topraksız Kır İşleri Hareketi'nin (MST) kurulması
1989	ABD'nin Panama'yı işgali
1989	Washington Konsensüsü
1989	Brady Planı

Demokratikleşme - Neoliberalizm - Neoliberal Popülizm (1980'lerin sonları ve 1990'lar)

1988	Şili Plebisiti'yle Pinochet iktidarının son bulması
1994	ABD'nin Haiti'yi işgali
1994	NAFTA'nın imzalanması
1994	Zapatista hareketinin doğuşu

1994	FTAA müzakerelerinin başlaması
1995	Mercosur'un kurulması
1995	Peso krizi

Post-neoliberalizm - Radikal Popülizm (2000'lerin başlarından günümüze)

“Pembe Dalga” Süreci

1989	<i>El Caracazo</i> : Venezuela'nın başkenti Caracas'ta kitlesel protestolar
1998	Venezuela'da Hugo Chávez'in seçilmesi
2000	Bolivya'da “Su Savaşları”
2001	<i>El Argentinazo</i> : Arjantin'de ülke genelinde kitlesel protestolar
2002	Chávez'e darbe girişimi
2002	Brezilya'da Luíz Inácio Lula da Silva'nın seçilmesi
2003	Arjantin'de Nestor Kirchner'in seçilmesi
2003	Bolivya'da “Gaz Savaşları”
2004	ALBA'nın kurulması
2005	Bolivya'da Evo Morales'in seçilmesi
2005-2010,	
2015-2020	Uruguay'da Tabaré Vázquez dönemi
2006	Ekvador'da Rafael Correa'nın seçilmesi
2006	Nikaragua'da Daniel Ortega'nın seçilmesi
2006	Şili'de “Penguin Devrimi”: Öğrenci hareketi öncülüğünde kitlesel protestolar
2006-2010,	
2014-2018	Şili'de Michelle Bachelet dönemi
2007-2015	Arjantin'de Cristina Fernández de Kirchner dönemi
2010-2015	Uruguay'da José Mujica dönemi
2011	“Şili Kışı”: Ülke genelinde kitlesel protestolar
2018	Meksika'da López Obrador'un seçilmesi
2019	Şili'de ülke genelinde kitlesel protestolar

“Pembe Dalga Sonrası” Süreç

2009	Honduras'ta Manuel Zelaya'nın devrilmesi
2010	Şili'de Sebastián Piñera'nın seçilmesi
2012	Paraguay'da Fernando Lugo'nun devrilmesi
2015	Arjantin'de Mauricio Macri'nin seçilmesi
2015	Venezuela'da parlamento seçimlerinde Maduro hükümetinin çoğunluğu kaybetmesi
2016	Brezilya'da Dilma Rousseff'in azledilmesi
2017	Şili'de Sebastián Piñera'nın seçilmesi
2018	Brezilya'da Jair Bolsonaro'nun seçilmesi
2019	Venezuela'da Juan Guaidó'nun kendisini devlet başkanı ilan etmesi ve Trump tarafından tanınması
2019	Bolivya'da Morales'in darbeye iktidardan uzaklaştırılması

GİRİŞ

ESRA AKGEMCİ - KÂZIM ATEŞ

I.

“Bu dünyada Güney de var!” demişti, Uruguaylı şair Mario Benedetti. Şaire göre, Güney, “aşağılarda bir yerde”, “unutmayanların, ölüme meydan okuyanların, kendini başkalarına adayanların, birlik olup imkânsız denilen şeyleri başaranların olduğu” bir yerd (Benedetti, 2001). Güney’i anlayabilmek için, onu Kuzey’le karşıtlık ilişkisi içinde konumlandırmayan yeni bir bakış açısına ihtiyaç vardı. Yine Uruguaylı bir sanatçı, Joaquín Torres García, 1935 tarihli “Güney Okulu” (*La Escuela del Sur*) başlıklı manifestosunda geleneksel bakış açısına şu sözlerle meydan okudu: “Bizim Kuzey’imiz Güney’dir!”

Kitabın kapağında, Torres García’nın 1943 tarihli “Makûs Amerika” (*América Invertida*) adlı eseri yer alıyor. Sanatçı, Güney Amerika’yı neden baş aşağı çevirdiğini şu sözlerle anlatıyor (Vicuña ve Livon-Grosman, 2009: 107):

Bu dünyada bizim için de bir Kuzey olmalı. Bizim Güney’imizin zıddı olan Kuzey değil, başka bir Kuzey. İşte bu yüzden şimdi haritayı tersyüz ediyoruz. Bundan böyle Amerika’nın ucu Güney’e uzanıyor, yani bizim Kuzey’imize.

“Latin Amerika” olarak tanımladığımız siyasi coğrafyayı, olduğu gibi anlayabilmek için tam da böyle “ters” bir bakış açısına ihtiyacımız var. Aslında bu terslik, Latin Amerika’nın doğasında mevcut. Latin Amerika’da büyümlü gerçekçilik, sadece bir hikâye anlatma tarzı değildir; orada sosyal-siyasal süreçler fanteziyle nesnellüğün, olağanüstüyle sıradanın, kurguyla olgunun, imgeyle gerçeğin ayırt edilemediği bir zaman akışı gibidir. Hem büyümlüdür hem gerçek... Daha doğrusu büyümlü olan da gerçekliğin inşasının bir parçasıdır. Bu nedenle Güney’deki

sert gerçek, bir Kuzeyli için imkânsız bir hayal olarak görülebilir ancak büyümlü olması gerçeklikten kopuk olduğu anlamına gelmez. Latin Amerika’da yaşandığında aşırı görülen, bir zaman sonra dünyanın kaderi oluverir. Latin Amerika’da küresel süreçlere aykırı olarak gelişen her şey bir anda küresel eğilim haline gelir. Bunun için darbelerin ve otoriter rejimlerin, demokratikleşme süreçlerinin, neoliberalizmin, yoksulluğun görünümünün, popülizmin, radikal siyasal mücadelelerin, toplumsal hareketlerin tarihine bakmak yeterlidir. Güney’in ters imgesi belki de dünyanın ayna imgesi olmasındandır. Evet, imgedir ama gerçek dışı değildir. Metaforu biraz daha zorlayarak ve psikanalizden yardım alarak söyleyecek olursak: İmge, dünyanın benliğini (yansıtan değil) kurandır. Hâsılı, Karl Marx’ın İngiliz kapitalizmine bakarak Almanya için “de te fabula narratur” derken anlatmak istediğı gibi, Latin Amerika’da “anlatılan bizim hikâyemizdir.”

Latin Amerika, hem küresel siyasetin dinamiklerini anlayabilmek hem de kendi siyasi coğrafyamızı karşılaştırmalı bir bakış açısıyla inceleyebilmek için önemli imkânlar sunan bir çalışma alanı. Türkiye’de son yıllarda Latin Amerika çalışmaları ilgi giderek artıyor. Latin Amerika’da saha çalışması yapılmasını kolaylaştıran yurtdışı araştırma burslarına ve bu alanda açılan yüksek lisans programlarına artan bir ilgi olduğunu gözlemliyoruz. Bu süreçte yazılan kitap, makale ve tezlerin artmasıyla Latin Amerika çalışmaları alanında yavaş yavaş bir Türkçe literatür oluşmaya başladı. Bu kitabı, literatüre katkıda bulunması umuduyla, sadece öğrenci, akademisyen ve araştırmacıların değil Latin Amerika ile ilgilenen herkesin yararlanabileceğı temel bir başvuru kaynağı olacak şekilde hazırladık. Hem Türkiye’de bu alanda çalışan akademisyenleri hem de farklı sektörlerde çalışsalar da Latin Amerika’yla yolları kesişen araştırmacıları bu çalışmada bir araya getirmeye çalıştık. Farklı yaklaşım ve perspektiflerin, bilgi birikimimizi büyütecek ve zenginleştirecek çok önemli bir katkı sunduğunu düşünüyoruz. Kitap, bu bakımdan da kolektif bir emeğin ürünü.

II.

“Latin Amerika için ilk ders, her zaman tarihtir” denir. Kıtanın tarihi, elbette sömürgecilikle başlamıyor. Pre-hispanik döneme ilişkin başlı başına bir bölüm ayıramamış olsak da, sömürgecilikten bu yana tarihin her döneminde her türlü baskı ve şiddeti en ağır şekilde yaşayan yerli halkların korumayı başardıkları geleneklerinin etkisini kitabın genelinde görebilirsiniz.

Latin Amerika, Alain Rouquié’nin (1986: 20) ifadesiyle “türdeş olmayan toplumların içyapılarıyla türdeş bir dış çevrenin birbirini tamamlamasına” dayanır. Türdeş olan dış çevreyi anlamak, her bir toplumun kendine özgü yapısal özelliklerini incelemeyen önce atılması gereken ilk adım olmalıdır. Bu doğrultuda Birinci Kısım’da, sömürgecilik geçmişinden ABD etkisine, bağımlılıktan neoliberalizme kadar dış çevreyi belirleyen temel unsurlar inceleniyor. Birinci Bölüm’de Gözde Somel, Latin Amerika’da hayatın her alanında kendini gösteren eşitsizliklerin temel kaynağı olan sömürgecilik mekanizmalarını detaylı ola-

rak inceliyor. Modern Latin Amerika siyasetini belirleyen temel dinamikler olan keskin sınıf ayrımı, toprak mülkiyetindeki yoğunlaşma ve etnik hiyerarşi, kıtanın üç yüz yıllık ortak tarihinden geriye kalan kolonyal miras temelinde anlaşılabilir. Bu bölüm, sadece sömürgecilik döneminin değil, 19. yüzyılın başlarında gelişen bağımsızlık sürecinin mirasını da ele alıyor. İkinci Bölüm'de Esra Akgemci, Latin Amerika ülkelerinin bağımsızlıklarını kazanmalarının hemen ardından ilan edilen Monroe Doktrini'nin izini bugüne kadar sürerek ABD müdahaleciliğinin tarihsel gelişimini mercek altına alıyor. Akgemci, Latin Amerika'nın ABD için klişeleşmiş tabirle bir "arka bahçe" olmanın ötesinde, ABD'nin önce "süper güç" olarak yükselmesini ardından küresel hegemonyasını perçinlemesini sağlayan daimi bir "hareket noktası" olduğunu gösteriyor. Üçüncü Bölüm'de Aylin Topal, sömürge sonrası dönemden günümüze kadar Latin Amerika'da kalkınma tartışmalarının tarihsel izliğini takip ederek, her dönemin kendine özgü siyasi ve iktisadi bağlamı içerisinde gelişen kalkınma politikalarının temel tezlerini değerlendiriyor. Böylelikle, 21. yüzyılda iktidara gelen sol hükümetlerin yeni-kalkınmacılık olarak nitelenen politikalarının anlaşılması için tarihsel bir perspektif sunuyor. Dördüncü Bölüm'de Serdal Bahçe, kader (bağımlılık, sömürü, baskı) ile iradenin (devrim, bağımsızlık, sosyalizm, reform, kopuş) mücadelesine sahne olan Latin Amerika'da neoliberalizmi "kader ile iradeyi buluşturan bir deneyim" olarak ele alıyor. Bahçe, bu bölümde öncelikle neoliberalizmin nasıl iktidara geldiğini inceleyerek Latin Amerika'yı özgün bir örnek haline getiren tarihsel süreci mercek altına alıyor, ardından "neoliberalizmin son perdesinin oynandığı" 1990'ların ikinci yarısından itibaren borç krizleri ve ülke iflaslarıyla gelişen süreci ayrıntılarıyla ele alıyor. Son olarak, beşinci Bölüm'de Ertan Erol, Latin Amerika'daki bölgeselleşme dinamiklerini hem her tarihsel dönemin kendine özgü sosyoekonomik koşulları içerisinde hem de farklı coğrafi ölçekler bağlamında inceliyor. Bölgeselleşmeyi, küresel kapitalizme eklemlenme biçimlerinin geçirdiği dönüşümler temelinde ele alan Erol, öncelikle sanayileşme ve büyümeye odaklanan İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki erken entegrasyon dönemini inceledikten sonra, 1990'larda neoliberal süreçle ortaya çıkan yeni bölgeselleşme dinamiğini ve 2000'lerden itibaren bölgede solun iktidara gelmesiyle şekillenen karşı-hegemonik bölgesel entegrasyon modelini inceliyor.

İkinci Kısım, Latin Amerika'nın türdeş olan dış çevresini incelemeye, siyasi rejimlerin ve siyasi çatışmaların dinamikleri ekseninde devam ediyor. Rejim tartışmalarının en önemli öğelerinden bir tanesi kuşkusuz anayasalar ve anayasa yapım süreçleridir. Son otuz yılda neredeyse bütün Latin Amerika ülkeleri sosyal-siyasal yeniden yapılanmayı anayasalar aracılığıyla gerçekleştirmiş ya da konsolide etmeyi amaçlamıştır. Öte yandan anayasa yapımı, Latin Amerika siyaseti tartışılırken en fazla ihmal edilen ama en temel meselelerden birisidir. Dolayısıyla Altıncı Bölüm'de Oya Yeğen, "Latin Amerika ülkelerindeki temel anayasal özelliklere, toplumsal ve siyasi gelişmeleri ve değişen sosyal dinamikleri takiben yaşanan anayasa değişikliklerine ve güncel anayasal meselelere dair geniş kapsamlı bir inceleme" sunuyor. Yedinci Bölüm ise, yine Latin Amerika tarihi-

nin yıkıcı bir sorununu ele alarak askerî darbeleri ve otoriter rejimleri, rejimler arası sert gidiş gelişleri analiz ediyor. Bu bölümde Özge Kemahlıoğlu, darbele-
rin benzerliklerinin (ordunun kurumsal yapısı, darbe rejiminin baskıları ve in-
san hakları ihlalleri, darbe sonrasında devletin kamusal hizmetlerden çekilmesi
ve serbest piyasaya geçiş gibi) yanı sıra ülkeler arasındaki sosyal siyasal farklılık-
lara ve bunun darbe rejiminde ürettiği farklılıklara da dikkat çekiyor. Bu bölüm
sadece darbe anlarını ve darbelerin ürettiği otoriter rejim tiplerini değil Şili ör-
neğinde darbe rejimlerinden çıkış ve demokratikleşme süreçlerini de inceliyor.

Anayasa ve rejim tartışmalarını takip eden üç bölümü, siyasal çatışma dina-
mikleri olarak okumak mümkün. Bu dinamiklerden bir tanesi kıtanın kadim ve
güçlü popülizm geleneğidir. Latin Amerika tarihini ve güncel siyasal süreçlerini
popülizme başvurmadan anlamak neredeyse imkânsızdır. Bununla birlikte bu-
gün Batı Avrupa ve ABD'yi de içine alacak şekilde küresel bir mesele olmasına
rağmen popülizmin teorik düzeyde işlevsel bir kavram olarak tanımlanması ko-
nusunda derin farklılıklar bulunmaktadır. Aynı zamanda, 20. yüzyıl Latin Ame-
rika'sının zamansal ve mekânsal olarak birbirinden oldukça farklı deneyimleri-
ni, heterojen bir alanı popülizm kavramıyla ortaklaştırmanın zorlukları da var-
dır. Bu iki zorluğu dikkate alarak Kâzım Ateş, Sekizinci Bölüm'de, Latin Ame-
rika'nın popülist dönemlerini, hem her bir dönemin temsili örnekleri (Juan ve
Eva Perón Arjantin'i, Carlos Menem Arjantin'i ve Hugo Chávez Venezuela'sı)
hem de bu dönemlerde üretilen kuramsal tartışmalar ışığında aktarmayı amaç-
lıyor. Dokuzuncu Bölüm, Latin Amerika'da siyasal çatışma eksenlerinin bir di-
ğerine, toplumsal hareketlere yoğunlaşıyor. Sömürge mirasının ve tarihsel kapi-
talizmin gelişme dinamiklerinin sonucu olan derin sınıfsal çelişkilerin ve bu çe-
lişkilerin yerlilere, siyahlara, kadınlara yönelik dışlamayla örtüşmesinin kıtaya
özel görünüşleri, yine kıtaya özel toplumsal hareketler üretmiştir. Bu bakı-
mdan Latin Amerika, geçmişte de bugün de ağır baskı ve sömürü koşulları ile bu
koşullara teslim olmayan toplumsal mücadelelerin siyasal coğrafyasıdır. Bu bö-
lümde Sibel Utar, kıtada toplumsal hareketlerin genel bir fotoğrafını çekmenin
yanı sıra Ekvador Yerli Uluslar Konfederasyonu (CONAIE) ve Topraksız Kır İş-
çileri Hareketi'nin (MST) örgütlenme, talepler ve sol hükümetler karşısındaki
özerklik dereceleri bakımından karşılaştırmalı bir analizini sunuyor. Onuncu
Bölüm'de Mert Arslanalp, bir başka siyasal gerilim/çatışma eksenini, kent yok-
sullarının konut/barınma hakkı ve kent/yurttaşlık talepleri üzerinden yürüyen
siyasal mücadele (ya da iş birliği) süreçlerini analiz ediyor. Bu bölüm, sınıfsal
eşitsizliklerin kentsel mekân üzerindeki görünüşlerini tarihsel olarak ince-
lemekle kalmıyor, mekânın örgütlenmesinin, kentsel dönüşüm süreçlerinin sınıfı
nasıl kurduğunu da gösteriyor. Makalenin öne sürdüğü gibi, Latin Amerika'da
bu süreç, bir tarafta iktidarların klientelist ilişkileri üzerinden uzlaşmacı diğer
yandan iktidarlarla uzlaşmaz ilişkiler kurarak toplumsal hareket dinamiği kaza-
nan çatışmacı özellikler kazanıyor. Bu bölüm, başlı başına bir çalışma konusu
olması gereken ve bu bölümün sınırlarını aşan kentsel şiddetin (Latin Amerika
başka bölgelerle karşılaştırılmaz bir suç/cinayet oranına sahiptir) faillerinin de

kurbanlarının da kent yoksulları olduğunu göstermesi bakımından da önemlidir. İkinci Kısım'ın son bölümü olan On Birinci Bölüm, sosyal ve siyasal örgütlenmesi "maçizm" üzerine kurulu Latin Amerika toplumlarında kadın direniş dinamiklerini ele alıyor. Dilan Bozgan bu bölümde, erkek şiddetinin kurumsallaştığı, "şiddet ahlâkı"nın her geçen gün daha fazla kadının tecavüz ve cinayet kurbanı haline gelmesine yol açtığı bu toplumlarda kadınların mücadele pratiklerini, "beyaz feminizme" karşı sınıfsal eşitsizlik ve ırksal dışlamanın kaynaklarıyla kadın bedenine yönelen şiddetin kaynaklarını ortaklaştırma başarısı gösteren "halk feminizmi"ni, bu hareketlerin gündelik dilin anlamsal dönüşümünü mümkün kılan hegemonik kapasitelerini aktarıyor.

Üçüncü Kısım, türdeş dış çevrenin ardından, her toplumun kendine özgü yapısal özelliklerinin daha iyi anlaşılması için ülke ve bölge dinamikleri üzerine odaklanıyor. On İkinci Bölüm'de Gözde Somel, devrim tarihi içerisinde benzersiz bir yeri olan Küba deneyimini mercek altına alıyor. Somel, öncelikle sosyalist devrimin nasıl başarılı olduğunu anlayabilmek için, sömürgecilik döneminden bu yana Küba'nın tarihsel gelişiminin bölge ülkelerinden nasıl farklılaştığını ortaya koyuyor, ardından Soğuk Savaş koşullarında devrimin nasıl inşa edildiğini inceliyor. Somel, ayrıca, Soğuk Savaş'ın ardından sosyalist blokla beraber çökeceği beklenen devrimin, ayakta kalmak için nasıl bir dönüşüm sürecinden geçtiğini gösteriyor. On Üçüncü Bölüm'de Esra Akgemci, bir diğer özgün ülke örneği olan Venezuela'da Chávez'in iktidara gelmesiyle başlayan Bolivarçı Devrim sürecinin kazanım ve sınırlılıklarını ele alıyor. Akgemci, Punto Fijo Paketi döneminde (1958-1998) Venezuela'nın tüm Latin Amerika ülkelerine örnek olarak gösterilen "istisnai demokrasi"sini sorguluyor ve 1989'da *El Caracazo* ayaklanmasıyla başlayan post-neoliberal dönemde Bolivarçı Devrim'in nasıl inşa edildiği ve neoliberalizme ne ölçüde alternatif bir model oluşturulabildiği gibi temel sorulara cevap arıyor. Bu sorular, Maduro iktidarında tarihinin en büyük krizlerinden birini yaşayan Venezuela'da neoliberalizme karşı mücadelenin nasıl gelişeceğini tartışabilmek açısından önem taşıyor. On Dördüncü Bölüm'de Celal Oral Özdemir, Bolivya'da önce bir hareket olarak örgütlenen, daha sonra partiye dönüşen MAS'ın (Sosyalizme Doğru Hareket) bünyesinde, sömürge karşıtlığı, Amerikan karşıtlığı ve neoliberalizm karşıtlığının farklı mücadeleleri nasıl buluşturduğunu inceliyor. Özdemir, Evo Morales'in bu üç karşıtlık üzerinden gelişen talepleri temsil etme iddiasıyla iktidara geliş sürecini ve "eski düzeni yıkma iddiasında olan MAS'ın yeni olanı kurma mücadelesini" inceledikten sonra, Morales'i iktidardan uzaklaştıran darbe sürecine de odaklanıyor. On Beşinci Bölüm'de Aylin Topal, kıtada her zaman ayrıksı bir konuma sahip olan Meksika'da, tam da pembe dalganın sönmüldüğü bir dönemde sol popülist lider Andrés Manuel López Obrador'un nasıl iktidara geldiğini açıklıyor. Öncelikle, López Obrador'u iktidara taşıyan süreci, 19. yüzyılın sonundan 1980'lere kadar devlet-toplum ilişkisini belirleyen tarihsel koşullar temelinde inceleyen Topal, ardından 2000'lerin başından itibaren kurumsal siyasetin geçirdiği dönüşümü değerlendiriyor. Topal, böylelikle, López Obrador'un "dönüştürücü bir toplumsal iktidar kurabilme" potansiyelini, eleştiri-

rel ekonomi politik perspektifle tartışmaya açıyor. On Altıncı Bölüm'de Karabekir Akkoyunlu, sadece Brezilya değil, Latin Amerika siyaseti açısından da çok kritik dönüm noktaları olan, İşçi Partisi'nin yükseliş ve düşüş süreçlerini inceliyor. Latin Amerika'nın en büyük ülkesi ve en güçlü ekonomisi olan Brezilya, bölge siyasetinin dinamiklerini belirleyen ve bu açıdan ilgiyle izlenmesi ve mutlaka anlaşılması gereken bir ülke. Bu bölümde, Brezilya'nın sömürgecilikten bu yana tarihsel gelişimine dikkat çeken Akkoyunlu, İşçi Partisi'nin iktidara gelişini "sessiz devrim" olarak tanımlıyor ve 14 yıl süren iktidar hikâyesini "gürültülü bir son" ile bitiren nedenlerin peşine düşüyor. Akkoyunlu, öncelikle, Brezilya siyasetinin yapısal bir özelliğini, yolsuzlukların önünü açan patronaj mekanizmasını ele alıyor ve Lula da Silva'nın bu mekanizmayı değiştirecek siyasal reformlar yapmak yerine oyunu kurallarına göre oynadığını ve yoksulluğa karşı mücadele ederken hâkim sınıfları hoş tutmaya çalışan bir denge siyaseti yürüttüğünü vurguluyor. Lula'nın hatalarına rağmen, İşçi Partisi iktidarının çöküşünün kaçınılmaz olmadığını altını çizen Akkoyunlu, Dilma Rousseff'in azledilmesi ve Jair Bolsonaro'nun iktidara gelmesiyle sonuçlanan süreçte yargı ve medyanın oynadığı rolü inceliyor ve Brezilya'da toplumsal değişimin koşullarını sorguluyor.

Üçüncü Kısım On Yedinci Bölüm, özellikle "pembe dalga"nın yarattığı etki dolayısıyla Latin Amerika soluna gösterilen ilginin üzerini örttüğü bir gerçekliğe dikkatimizi çekiyor: hâlâ güçlü ve etkili Latin Amerika sağına. Maria L. Urbina, bu bölümde, Latin Amerika sağındaki çeşitliliği, pembe dalgaya gösterdikleri farklı tepkileri, geleneksel sağ ile yeni sağ arasındaki farkları, Arjantin, Brezilya, Şili, Honduras ve Guatemala örnekleri üzerinden karşılaştırmalı bir analize tabi tutuyor. Bu bölüm, ayrıca, özellikle Brezilya ve Guatemala'da daha görünür hale gelen Protestan-Evanjelist muhafazakârlığın siyasal sonuçlarını görmemizi sağlayacak ipuçları sunuyor. On Sekizinci Bölüm'de Esra Çeviker Gürakar ve Tolga Gürakar, Peru tarihinin en özgün dönemlerinden birini, Alberto Fujimori'nin başkanlık dönemini ve *Fujimorismo*'nun güncel görünümünü analiz ediyor. Fujimori dönemi hem popülizm tartışmaları hem de yeni otoriter rejimler tartışmaları bakımından temsili örnek sayılabilecek bir deneyimdir. Dolayısıyla Peru'nun, Fujimori'nin ilk defa başkan seçildiği 1990 yılından bugüne olan dönemini tartışmak ve yazarların ayrıntılı olarak aktardığı gibi siyasal alanın yeniden şekillenmesine neden olan güncel gelişmeleri incelemek, bugün birçok farklı ülkede görülen otoriter popülizm ve rekabetçi otoriter rejim pratiklerini anlamamıza ve sonuçlar çıkarmamıza yardımcı olacaktır. On Dokuzuncu Bölüm, Latin Amerika'nın kanayan bir yarasına, Kolombiya'da yüz binlerce insanın ölümüne, milyonlarca insanın yerinden edilmesine yol açan elli yılı aşan iç savaşa odaklanıyor ve savaşı sonlandıran barış sürecini analiz ediyor. Bu bölümde Güneş Daşlı, Kolombiya örneği üzerinden, çatışma çözümü ve barışın inşası konusundaki teorik tartışmaları da gözden geçirerek, liberal yaklaşımın yetersizliklerini ortaya koyuyor ve barışın kalıcılığı için diğer adaletsizlik/eşitsizlik biçimleriyle de yüzleşmek gerektiğini savunduğu için "özne-odaklı" yaklaşımın sağladığı imkânlarla dikkat çekiyor. Bu bölüm, barışın inşasının açık ya da

gizli, elitler arası diyalog ya da yasal zeminde bir anlaşmadan çok yerel dinamikleri, aktörleri, hatta çatışmadan doğrudan etkilenmeyen toplumsal kesimleri de kapsayan bir hareketin sonucunda mümkün olacağını öne sürüyor, kısaca barış sürecini siyasal bir süreç olarak okumaya davet ediyor. Yirminci Bölüm, Latin Amerika'nın "sosyal sorunu"nu, Arjantin ve Brezilya örnekleri üzerinden inceleyiyor; kapitalizmin yapısal olarak ürettiği artık nüfus meselesi olarak yoksulluk sorununu ve toplumsal yeniden üretim için bu sorunu çözmeye yönelik sosyal politikaları ele alıyor. Bu çerçevede Arjantin ve Brezilya'da yoksullara yönelik nakit transferleri programlarını karşılaştıran Fırat Duruşan, iki ülke arasındaki farkın, birincisinde bu yardımların işçi sınıfına tanınan bir hak olarak yasal güvenceye kavuşmuş olmasıyla, ikincisinde bu yardımların geçici ve iktidarın inisiyatifine bağımlı olması arasındaki farkta aranması gerektiğini savunuyor. Duruşan, bu farkı yaratan unsurun, iki ülke yoksullarının kentsel ve kırsal karakteri ile aktif işçi sınıfı mücadelesiyle bağ kurup kuramaması olduğunu öne sürüyor. Bu kısmın son bölümü olan Yirmi Birinci Bölüm'de Elif Tuğba Doğan, özellikle 2018-2019 yıllarında binlerce Orta Amerikalının Kuzey'e hareket etmesiyle "göçmen katarı" olarak tanımlanan, Trump'ın ve ABD'li ırkçıların hedefi haline gelen ve uluslararası gündemin ilk başlıklarından birisi olan göçmen sorununun arka planına ışık tutuyor. Bu bölümde Latin Amerika'dan (özellikle Kuzey Üçgeni ülkeleri El Salvador, Honduras ve Guatemala'dan) Kuzey'e göçün nedenlerini açıklayan Doğan'ın makalesi, sömürgecilik mirasının ürettiği toplumsal eşitsizlikler, ABD'nin müdahaleleri, neoliberalizmin yol açtığı yoksulluk, işsizlik, ekonomik olanakların yetersizliği, iklim krizinin yol açtığı sosyoekonomik sonuçlar (doğal afetler, gıda güvencesizliği vs.), "dünyanın en kanlı bölgesi" olarak tanımlanabilecek bölgede iç savaşlar ve takiben çetelerin uyguladığı aşırı şiddet birlikte düşünüldüğünde ekonomik nedenlerle göç ve siyasal nedenlerle göç ayrımının anlamını kaybettiğini gösteriyor.

Dördüncü Kısım, her biri Latin Amerika'yı anlamak için başlı başına önemli alanlar sunan edebiyat, sinema, müzik, futbol ve dinin, toplumsal ve siyasal dönüşüm süreçleriyle ilişkisini inceleyen makalelerden oluşuyor. Yirmi İkinci Bölüm'de, Barış Özkul, ünlü yazar Gabriel García Márquez'in anavatanı Kolombiya'ya dair görüşlerini belirleyen tarihsel dönüm noktalarına ışık tutuyor. Muz Katliamı, Bin Gün Savaşı ve İç Savaş (*La Violencia*) gibi büyük çatışmaların doğurduğu sancılı ve uyuşturucu kartellerinin yaydığı şiddetin, yazarın eserlerinde nasıl tezahür ettiğini gösteren Özkul, Márquez'in benzersiz bir "gerçekçilik" üretmesinde ve destansı bir anlatım tarzı oluşmasında, bu deneyimlerin oynadığı role dikkat çekiyor. Yirmi Üçüncü Bölüm'de Nejat Ulusay, 1960'ların başlarından itibaren Latin Amerika'da sinemanın siyasal gündemle doğrudan ilişkisini ele alıyor ve Yeni Latin Amerika Sineması olarak anılan dönem sinemasının kapsamlı bir analizini yapıyor. Ulusay, kıtadaki diğer ülkelerin yönetmenleri için model oluşturan Küba sinemasını, "dünyayı değiştirmek sevdasıyla" yapılan filmlerden oluşan Brezilya'nın "Yeni Sineması"nu, Şilili genç sinemacıların ülkedeki tek 35mm kamerayı sırayla kullanarak ilk uzun film proje-

lerini gerçekleştirmeleriyle ortaya çıkan “Allende sinemasını” örnekleriyle ince-
liyor. Son olarak, Ulusay, Yeni Latin Amerika Sineması’nın “militan dönemine”
işaret eden ve “sömürgeciliğin yarattığı imgenin yıkılmasını” amaçlayan “Üçün-
cü Sinema”nın doğuşunu ve gelişimini analiz ediyor ve bu geleneğin günümüz
Latin Amerika sinemasının pratik ve kurumsal zeminindeki izlerine dikkat çe-
kiyor. Yirmi Dördüncü Bölüm’de Kavel Alpaslan, Latin Amerika’nın ortak kül-
tür mirasından izler taşıyan bir sanat dalı olarak müziğin toplumsal dönüşüm
süreçleriyle ilişkisine odaklanıyor. Alpaslan, kıtanın yerli halklarının miras bı-
raktığı kültürle, sömürgeciler Avrupa’dan getirdikleri kültürlerin ve Afrika-
lı halkların bunlarla karşılaşmasından doğan çatışmanın, Latin Amerika’da or-
tak bir kimliğin oluşmasına katkısını inceliyor. Latin Amerika’da “müzik kültü-
rünün hamurunun” bu üç kaynaktan beslendiğine dikkat çeken Alpaslan, Sil-
vio Rodríguez’in müziğinde, bu hamurun 1960 ve 70’lerin Küba’sında devrim
ruhuyla nasıl yoğrulduğunu gösteriyor. Alpaslan, Rodríguez’in yazdığı şarkılar-
da kıtadaki farklı kültürel geleneklerin kesişmesiyle şekillenen büyülgü gerçek-
çiliğin izlerini sürüyor ve bu izlerle donanmış duyguları, mücadeleyle buluşturan
Latin Amerika müziğinin çatışmanın müziği olduğunu dile getiriyor. Yir-
mi Beşinci Bölüm’de İlhan Özgen, Latin Amerika’da “futbol denkleminin” na-
sıl kurulduğunu, yani ülkeler arasında ve ülkeler içinde takımlar arasında geli-
şen, zaman zaman şiddete varan rekabetin tarihsel kaynaklarının neler olduğu-
nu, Uruguay’da *Garra Charrua*, Arjantin’de *La Nuestra*, Brezilya’da *Ginga* olarak
karşımıza çıkan kendine özgü futbol kültürlerinin nasıl geliştiğini ve Perón’dan
Videla’ya, Pinochet’den Médici’ye siyasi liderlerin ve diktatörlerin futbolu na-
sıl kullandıklarını inceliyor. Özgen’in bölümü, siyasetçilerin, mafyanın ve Pablo
Escobar gibi uyuşturucu baronlarının futbol üzerindeki (Dünya Kupası’na ka-
dar ulaşan) etkisini anlamak için temel bir kaynak sunmakla kalmıyor, aynı za-
manda futbolun Latin Amerikalıların hayatında ne anlama geldiğini de açıklı-
yor. Kitabın son bölümü olan Yirmi Altıncı Bölüm’de ise dinin önemli toplum-
sal dönüşüm süreçlerinde oynadığı rolü inceleyen Metin Yeğın, tamamen ken-
di tanıklıklarından ve görüşmelerinden yola çıkarak, sömürgecilik döneminden
bu yana zorla Hıristiyanlaştırılmalarına rağmen inançlarını korumayı başaran
yerlilerin geleneklerinin izlerini sürerken, Kurtuluş Teolojisi ile birlikte devrim-
ci ve isyankâr bir Hıristiyanlığın nasıl ortaya çıktığını anlatıyor.

İlk üç kısımda, her bölümün sonunda ilgili alanda yapılabilecek çalışmalara
yol gösterebilecek araştırma soruları ve öneriler yer alıyor. Böylelikle, Latin
Amerika çalışmaları alanında yüksek lisans ya da doktora yapmak isteyen an-
cak araştırma konusu bulmakta güçlük çeken öğrenciler, bu sorulardan yola çı-
karak kendileri için bir çerçeve oluşturabilirler. Yeni sorular sorulmasını sağla-
yabilmek, bu kitabın ortaya çıkmasındaki temel motivasyonumuz. Latin Ameri-
ka’ya dair bütün sorun alanlarını tartıştığımız, bütün yanıtları tükettiğimiz iddi-
asında değiliz. Kuşkusuz kitabın eksikleri, kapsamına alamadığı konular bulun-
maktadır. Bu eksikliklerin zaman içinde başka çalışmalarla giderilmesini, bu ça-
lışmanın başka çalışmalar için bir zemin olmasını temenni ediyoruz.